

ג. הוראה בקבוצה קטנה

“מעולם לא פגשתי אדם שלא ניתן היה ללמוד ממנו משהו”, גלילאו גליליי

הבסיס הרעיוני

למידה בקבוצות קטנות נתפסת כחלופה להוראה ללמידה בכיתה גדולה והיא מסייעת בקידום למידה שיתופית ושוויונית. קבוצות קטנות הן אומנם תנאי הכרחי ללמידה פעילה, אך לא תנאי מספיק. איכות הלמידה תלויה במה שקורה בקבוצה עצמה.

הנכנס לכיתה ורואה קבוצות קטנות שיושבות בפינות שונות ועובדות יחד על משימה - מן הסתם מניח, שמתנהלת כאן “למידה קבוצתית” או “למידה שיתופית”. אלא שהשינוי המבני - מכיתה לקבוצות קטנות איננו ערובה ללמידה שיתופית. שכן, מה שמבדיל הוא מה שקורה בתוך המבנה של הקבוצה הקטנה. במחקר נמצא, שלמידה בקבוצות טומנת בחובה פוטנציאל עשיר לקידום למידת התלמידים, והוא מצביע על האפקטיביות הגבוהה שלה אף בקידום התפתחות קוגניטיבית, מוטיבציה והישגים בלימודים. עם זאת, מחקרים המתמקדים בלמידה קבוצתית בכיתה מגלים, כי האינטראקציה הקבוצתית במתכונתה הנוכחית אינה מקדמת למידה - לא משום שזה אופייה וטבעה אלא משום שהיא איננה מובלת כיאות על-ידי המורים (בוזו-שוורץ, 2013).

יתרונות של למידה בקבוצות

- ב. מזמנת מעורבות והשתתפות פעילה של כל אחד מחברי הקבוצה.
- ג. ן לשנות עמדות, אמונות ודעות הודות להקשבה לאנשים אחרים.
- ד. עלייה בהישגים: על-פי מחקרים, הישגי תלמידים שלמדו בקבוצות גבוהים מהישגי תלמידים שלמדו בכיתה רגילה והם מגלים יחס חיובי לבית-הספר וללמידה.
- ה. לוב של תלמידים בעלי יכולות שונות או ממעמד חברתי-כלכלי שונה ויצירת יחסים חיוביים בין החברים.
- ו. שיפור במצבם הלימודי ובהערכה העצמית של התלמידים “החלשים” ללא פגיעה בתלמידים “החזקים” יותר.

אך גם כאשר מתנהלת למידה שיתופית בקבוצה קטנה במסגרת הכיתה, הדבר כרוך בקשיים:

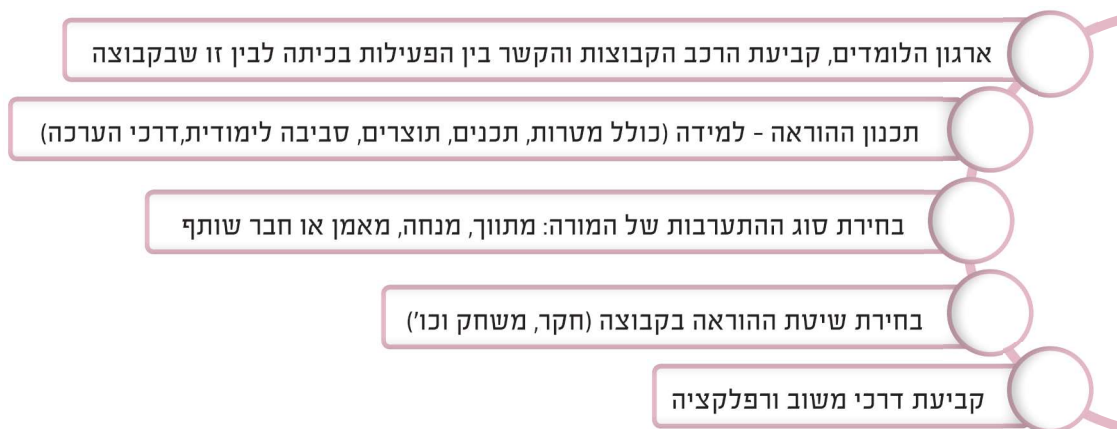
1. נדרשות מהמורה מיומנויות לתכנון מדוקדק של כל שיעור ושיעור, בניית סביבה לימודית מתאימה וניהול הכיתה כמערכת מורכבת.
2. על המורה לפתח אצל תלמידיו מיומנויות ללמידה עצמית ועצמאית ומיומנויות חברתיות.
3. בעת הלמידה בקבוצות חלק ניכר מהזמן התלמידים פועלים באופן עצמאי, והמורה לא תמיד נוכח כדי לזהות את היכולת של כל אחד מהם ולקדם אותם בבניית ידע ברמה גבוהה יותר.
4. לעיתים נוצר מצב שבו חלק מהילדים אינו בא לידי ביטוי ואילו אחרים משתלטים על הקבוצה, לעיתים קבוצות עסוקות בקונפליקטים בין-אישיים ואינן מתקדמות בלמידתן.



דגשים בארגון ההוראה והלמידה - מתי מקדמת עבודה בקבוצות את הלמידה?

עבודה בקבוצות אינה מקדמת למידה בתנאים אלה:	עבודה בקבוצות מקדמת למידה בתנאים אלה:
1. המשימה מובנית היטב ומתוכננת לחשיבה קבוצתית, ולצורך ביצועה נדרשת הסתמכות על הידע ועל נקודות המבט של כל המשתתפים.	1. המשימה המוטלת על הקבוצה אינה מובנית ואינה מתוכננת לחשיבה קבוצתית - כזו שמזמנת חשיבה ברמה גבוהה ושדורשת מכל משתתף לתרום את הידע שלו.
2. הרכב הקבוצה וגודל הקבוצה מתאימים למשימה.	2. גודל הקבוצה והרכב הקבוצה אינם מתאימים למשימה.
3. השתתפות בשיח הקבוצתי שוויונית והיא מערבת את כל העמיתים בקבוצה.	3. ההשתתפות חלקית ואינה מערבת את כלל חברי הקבוצה.
4. הדיבור בקבוצה הוא דיבור חקרני ושיתופי המתאפיין בחיפוש נימוקים והסברים, בהצגת שאלות ובבניית ידע מצטבר אגב העלאת דעות ורעיונות של המשתתפים.	4. בין חברי הקבוצה הוא דיבור וכחני ולא שיתופי.
5. וצה מתנהלת על-פי כללים ברורים וידועים לכול של הקשבה, כבוד לשונות, אפשרות לטעות מבלי להיתקל בשיפוטיות.	5. חסרות נורמות של הקשבה וכבוד לדעות שונות. 6. הקבוצה מונעת על-ידי רצון לסיים את המשימה ומהר.

עקרונות מנחים לפעולה ולהטמעה



כלים למדריך

- ✓ פרמטרים מרכזיים לתכנון ההוראה-למידה בקבוצות.
- ✓ כלי לתכנון הוראה - למידה בקבוצות קטנות.

מקורות לעיון נוסף:

1. בוזו-שוורץ, מ' (2013). למידה בקבוצות בכיתה. **אבני ראשה**.
2. בוזושוורץ, מ'. ובניה, י' (2013). למידה בקבוצות קטנות: לומדים לדבר ומדברים ללמוד, **הד החינוך** (7), עמ' 120-121.
3. וידסלבסקי, מ' (2007). **הזדמנויות בהוראה ובלמידה בקבוצה קטנה**. המנהל הפדגוגי. משרד החינוך.

פרמטרים מרכזיים לתכנון הוראה-למידה בקבוצות

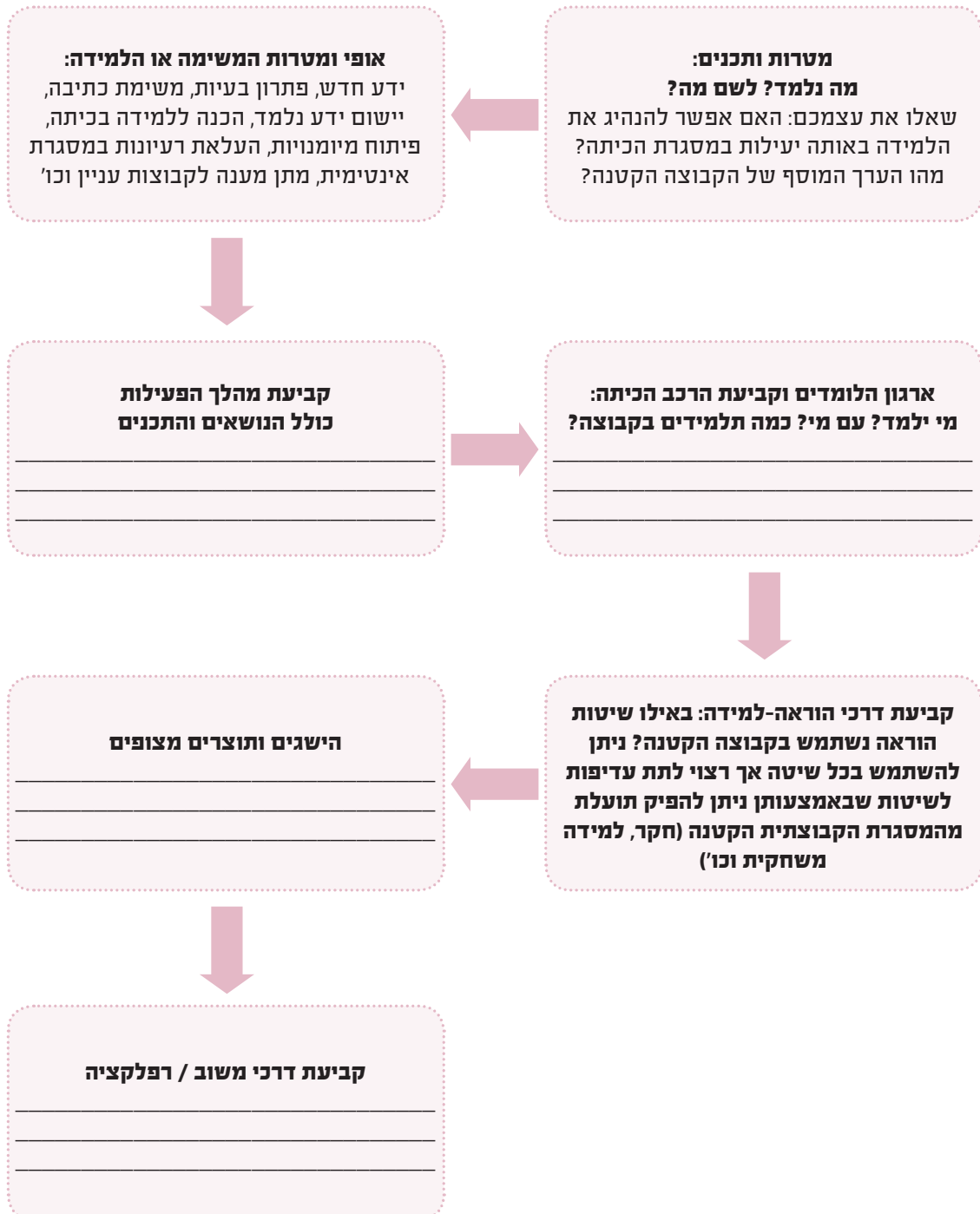
הרכב הקבוצה הומוגני / הטרוגני	מי מוביל את הקבוצה המורה או תלמידים תלמיד חזק / תלמיד אחר	גודל קבוצה קטנה 2-3 גדולה 4-8	השלב שהקבוצה נתונה בו התחלתי / מתקדם	גיל הלומדים / צעירים / בוגרים
אין עדיפות לקבוצה הומוגנית או הטרוגנית בגילים שונים. תוכלו להחליט על כל הרכב קבוצתי בכל גיל	בכל גיל תוכלו להרכיב קבוצות בהובלת תלמידים או בהובלת המורה. בבחירת התלמיד שיוביל את הקבוצה על השיקולים להתייחס לא רק ללימודים אלא גם לפן החברתי	ככל שהתלמידים צעירים יותר, כן רצוי שיעבדו בקבוצות קטנות יותר		
כאשר צריך לחזק קבוצה מסוימת בתחום ספציפי, יש לעבוד בקבוצות הומוגניות. בכל נושא אחר ולשם מטרה אחרת - בעיקר כאשר עובדים על רעיון או על פתרון בעיה שנדרש בהם ריבוי נקודות מבט - יש לעבוד בקבוצות הטרוגניות זכרו: נמצא, שקבוצות הטרוגניות עדיפות עבור תלמידים הן במישור הלימודי והן במישור החברתי	בהובלת הקבוצה על-ידי המורה רצוי לעבוד על הקניה של מושג חדש או שיפור מיומנות הנדרשת לחברי הקבוצה בהובלת התלמידים רצוי לעסוק בפעילויות שנדרש בהן סיעור מוחין ופתרון בעיות לא חייב להיות מוביל אחד לקבוצה, אבל אם נבחר מוביל, עליו לדעת בדיוק מה תפקידו בהובלת השיח בקבוצה (בקשת הסברים, הצגת שאלות, סיכומי ביניים, חלוקת תור הדיבור וכדומה)	בקבוצות גדולות רצוי לעבוד על מידע חדש בקבוצות קטנות רצוי ליישם ידע חדש שנלמד ולתקן משימות נקודתיות רצוי לשמור על מבנה הקבוצה. קבוצה קבועה אפקטיבית יותר מקבוצה שבה מתחלפים העמיתים	בשלב ההתחלתי עדיף להתמקד בתרגול מיומנויות השיחה, ועדיף לעשות זאת סביב נושאים "ידידותיים" שאינם קשים להסכמה בשלב מתקדם אפשר לעשות זאת בנושאים שנויים במחלוקת או במשימות מורכבות	אופי המשימה והמטרות ידע חדש פתרון בעיות יישום ידע שנלמד מיומנות כתיבה העלאת רעיונות
	בתהליכי הכנה ובמסגרות אינטימיות רצוי לתת לתלמידים להוביל את הקבוצה. במתן מענה לקבוצות תלמידים סביב נושא מסוים גם המורה יכול וצריך להוביל את הקבוצה	בקבוצות קטנות יותר של תלמידים ניתן לנהל מסגרת אינטימית ותומכת יותר	ככל שהקבוצה נמצאת בשלב מתקדם יותר ניתן לנהל אותה כקבוצה אינטימית ותומכת	מטרת הלמידה בקבוצה קטנה (הכנה ללמידה בכיתה, זימון מסגרת לימוד אינטימית ותומכת, מתן מענה)



הרכב הקבוצה הומוגני / הטרוגני	מי מוביל את הקבוצה המורה או תלמידים תלמיד חזק / תלמיד אחר	גודל קבוצה קטנה 2-3 גדולה 4-8	השלב שהקבוצה נתונה בו התחלתי / מתקדם	
יש להחליט אם ניתנים תכנים הומוגניים או דיפרנציאליים במהלך העבודה הקבוצתית		בקבוצות קטנות ההספק לעיתים גדול הרבה יותר	בשלב ההתחלתי רצוי לא להרבות במשימות	מהלך הפעילות כולל נושאים/ תכנים
בקבוצות הטרוגניות על המורה לוודא שכל התלמידים הבינו את הנדרש, וכי תלמידים מתקשים יזכו לסיוע מחבריהם	חשוב שהמורה יסייע בהקניית מיומנויות הלמידה הנדרשות. בהמשך מומלץ לתת לתלמידים עצמאות בעבודה ולהמשיך ללוות אותם "מרחוק"	ישנן שיטות הוראה שעל-פיהן קבוצה גדולה היא יתרון	יש להנחות את התלמידים בדרך הלמידה הנדרשת בכל שלב שבו נמצאת הקבוצה	שיטת הוראה- למידה (הוראה מפורשת, חקר, למידה מתוקשבת, משחקית וכו')
על מהות התוצרים המצופים מן התלמידים להיות ברורה. מומלץ לסייע לתלמידים בחלוקת הזמנים בהתאם למשימות כדי שיצליחו להשיג את הנדרש בזמן שהוקצב להם				הישגים ותוצרים מצופים
	רצוי למנות תלמיד שיוביל את תהליך המשוב ויתעד את תהליך העבודה	בקבוצה גדולה ניתן להפיק יותר ממשוב עמיתים		דרכי רפלקציה ומשוב



כלי לתכנון הוראה - למידה בקבוצות קטנות



בכל שלב על המורה לברר לעצמו כיצד במסגרת העבודה בקבוצה קטנה הוא יצליח לזהות את צורכי ההתערבות הפרטניים והקבוצתיים של חברי הקבוצה.

